

Нико не спори да Збигњев Бжежински спада у круг најсјајнијих и најплоднијих америчких спољнополитичких експерата. Бивши саветник за националну безбедност у Белој кући, за време Џимија Картера, написао је или је био коаутор осамнаест књига, укључујући и најновију – *Стратешка визија: Америка и криза глобалног поретка* – дубинску анализу америчких изазова у свету који се брзо мења. Бжежински је саветник и повереник Центра за стратешке и међународне студије (CSIS) на Џон Хопкинс Универзитету. „Национални интерес“ је ухватио Бжежинског у његовој CSIS канцеларији за интервју о његовој књизи и текућем стању у свету. Интервју је водио уредник „Националног интереса“ Роберт Мери.

У вашој књизи Ви говорите о великој прилици атлантског Запада за оно што сте назвали „нова ера западне глобалне превласти“ после совјетског колапса. Али, то се није десило. Шта мислите, у којој је мери овај неуспех резултат људске глупости (human folly), а докле је то био производ сила које су изван контроле атлантског Запада или његових лидера?

Мислим, и једно, и друго. Запад је био уморан, и Европа је, извесно, изгубила осећај своје глобалне одговорности и постала провинцијалнија у свом погледу на свет (outlook). То је једним делом, неизбежно било повезано са задатком конструисања нечег што је првобитно названо Европском заједницом, што је водило ка Европској унији (иако би ова два имена требало да буду у другачијем редоследу, јер је Европска заједница имала више кохеренције него садашња Европска унија). И Сједињене Државе су утонуле у својеврсно самозадовољство, умало делујући тако као да су стварно мислиле, да је историја дошла до свог краја. Нисмо предвидели нове околности у свету, које су се појављивале, мислим, са све већом јасноћом, и које ја покушавам да апострофирам у својој недавној књизи *Стратешка визија*.

Дакле, те силе су биле прилично битне, али у којој су мери неке од одлука тог времена, на пример, рат у Ираку, довеле до оваквог исхода?

Вама су познати моји погледи на рат у Ираку. Мислим да је то била катастрофа. Катастрофа у смислу подривања америчког легитимитета широм света, крњења кредибилитета председника и његовог кабинета, и изискивања расхода за Сједињене Државе, који нису били незнатни у погледу изгубљених живота и осакаћених људи, и који су били економски огромни – што је све допринело нестабилнијем Блиском истоку. Зато што је Садам Хусеин, без обзира свиђао вам се или не, а био је очигледно одвратан, представљао јак извор обуздавања иранских амбиција на Блиском истоку. Данас је подељен, нестабилан и порозан Ирак, врло подложен иранском утицају и, ако је потребно, дестабилизацији.

Шта мислите, да ли би свет данас био другачији да нисмо ушли у Ирак?

Па, ако ништа друго, Блиски исток је могао бити незнатно стабилнији. И ја нисам имао примедбу на то да уђемо у Авганистан, иако сам се заузимао код наших највиших доносилаца одлука (top decision makers) да уђемо, да оборимо Талибане, ако можемо да их унишtimo као и Ал Каиду, и да онда војно изађемо – а не да останемо тамо десет година са амбицијом да изградимо модерну демократску државу унутар средњовековног и фрагментираног друштва. То не би било од велике користи, али би барем био само један конфликт. Али онда смо имали два конфликта, оба врло скупа и не посебно корисна.

Ви сте скоро писали о произилазећем померању тежишта глобалне моћи и економског динамизма, како рекосте, од Атлантика ка Пацифику, и такође сте писали да Запад може одржати своју јаку позицију у том новом свету. Али, зар није могуће да то померање једноставно остави за собом и Запад и Америку, без обзира на то шта ми учинимо?

То је зацело могуће, али ако се то буде десило, то ће бити наша властита грешка у смислу да се то није морало десити. Ја не поричем, ни за тренутак, животну снагу Далеког истока, Азије, али сам такође веома свестан, да главни играчи тамо имају унутрашње потешкоће и потенцијално врло опасне конфликте у међусобним односима.

Пише: Збигњев Бжежински
субота, 15 септембар 2012 17:01

Дакле, ми имамо доста простора за маневрисање у том погледу. Али, што је још важније, за дуго времена, они неће бити супериорнији од нас у укупном финансијском и социјалном благостању, или у животном стандарду. Наравно, ако се спотакнемо, ако стагнирамо, ако се будемо брложили у кризи (*wallow in crisis*), они нас могу претећи.

Ја сам веома забринут због чињенице да у Сједињеним Државама имамо финансијски систем који постаје више спекулативан него продуктиван, у којем је лична похлепа, пре него друштвени раст, главни мотив актера. Ми имамо порески систем који фаворизује богате до нивоа који је, мислим, изразито неправедан и није економски продуктиван јер доприноси већим социјалним неједнакостима у нашем друштву. И такви диспаритети, на дуже стазе, нагињу ка томе да буду врло штетни, и могу чак да поцепају национални консензус и стимулишу класне сукобе. Имамо политички систем у којем су привилегије сливене са опортунизмом. Конгрес је тело које се саморепродукује (*self-perpetuating*), са релативно богатим и привилегованим људима, који се не издижу изнад доношења закона или прављења аранжмана који их фаворизују као групу. Као резултат, нама је све теже да се паметно суочимо и са домаћим и са иностраним проблемима.

Пратим ове председничке изборе са забринутошћу. Од свих избора чији сам био део, мислим да су ови најгори. На претходним изборима, као на пример 2000. године, који су се истицали крајњим поделама, као рецимо, Голдвотер против Џонсона или касније Мекгаверн против Никсона, још увек су дотицана крупна, свеобухватна питања, на којима су, овако или онако, резултати били предвидљиви. Тренутно, то је бућкуриш слогана и потпуна конфузија са разједајућом (*gnawing*) друштвеном нервозом.

Говорите у Вашој књизи о данашњим студентима широм света који сачињавају, како

кажете, еквивалент Марксовог пролетеријата - „бунтовни, озлојађени постсељачки радници ране индустријске ере, подложни идеолошкој агитацији и револуционарној мобилизацији”. Ви сугеришете да је то главна снага нестабилности у свету. Да ли мислите да се ова дестабилизујућа сила може укротити или контролисати током наредних двадесет година?

Мислим да то веома много зависи од историјског контекста у којем се ове силе манифестују. Оне су деловале у Централној Европи, али морамо се присетити, да је Централна Европа већ искусила национално пролеће (spring of nations) више од једног века раније, 1848. године. Тамо је постојала аутентична демократска традиција, која је избила на површину и била упрегнута од стране истакнутих лидера, попут Леха Валенсе у Пољској и Вацлава Хавела у Чехословакој. Дакле, покрет је био демократски и могао је да конструише демократије. Мислим да у многим деловима света данас, а Блиски исток очигледно је један од њих, имате посла са феноменом који је донекле сличан и ипак различит. Ти покрети су популистички. Такви су били и у Централној Европи. Али, они нису задојени са демократским вредностима или са широко распрострањеним разумевањем тога шта конституционализам и правни систем заиста подразумевају.

Стога, много је вероватније да ће њих водити или страсти или историјске наратије које су једностране, потенцијално нетолерантне, можда фанатично а у неким случајевима чак нетрпељиво религиозне. Дакле, ја нисам толико уверен да је свака тзв. народњачка (populist) побуна против диктатуре нужно окретање ка демократији. То може бити одбијање корупције, произвољне владавине, али онда то што следи може бити на крају једнако једнострано.

У књизи Ви расправљате о значају тога да Америка има имиџ у свету, идентитету који доприноси њеној способности да утиче на друге нације и народе. У којој мери, Ви ово видите као део тога, и у којој мери је то поткопано ратом у Ираку и другим стварима које смо учинили од краја Хладног рата?

Мислим да смо, на несрећу, делегитимисали себе, тиме олакшавајући неким деловима света, вођеним историјским наратијама, да буду инстинктивно непријатељски према нама. Ми смо то игнорисали, и деловали смо као да смо обдарени са неком специјалном мисијом. Џорџ В. Буш је чак рекао: „Наша нација је одабрана од стране Бога и овлашћена од стране историје да буде модел свету“. Али постоји додатни проблем, и Америку не треба кривити за све. Овај век, чини ми се, већ је сигнализирао, да ће бити фундаментално другачији од претходног века. Шта је била пресудна одлика XX века у погледу глобалне моћи? То је била борба за доминацију и хегемонију међу главним

Пише: Збигњев Бжежински
субота, 15 септембар 2012 17:01

силама, у три велика наврата који су обликовали век – Први светски рат, Други светски рат и Хладни рат. Ми смо се појавили као надмоћни, и онда смо се, мислим, успетљали (fumbled it).

Али, то није сасвим наша грешка. Ми вероватно нисмо могли да постанемо оно што смо се надали, модел за свет, јер је свет постао много разноврснији, много компликованији, са глобалним политичким буђењем које је учинило свет нестабилним, и онда, поврх свега тога, постоје нове глобалне опасности са којима се сусрећемо. Морамо почети да схватамо, као нација, да морамо да делујемо другачије. Морамо да обновимо коалиције. Због тога сам писао о подмлађеном и већем Западу, привлачењем Русије и Турске. Због тога сам писао о Америци која би била ангажована на Далеком истоку – али не на копну, без мешања у било који рат на копну, већ балансирајући са стране, делујући помало као Велика Британија према Европи у XIX веку. Ако будемо паметни у вези тога, још смо увек у позицији да будемо најутицајнија сила у свету, али морамо бити интелигентни. А да бисмо били интелигентни, морамо да имамо лидере који ово схватају, који имају смисао за фундаменталну историјску промену која чини овај век другачијим од претходног. Али, можда још важније, или барем исто толико важно, јесте то, да имамо јавност која има нека елементарна схватања спољних послова. Оно што ме стварно забрињава, јесте то, да наша јавност не разуме свет. Она није чак ни информисана о свету. Ваш часопис је важан. Али, погледајте његов тираж (circulation).

Врло мали.

Да. И већина људи не чита ништа о свету јер им новине то не дају, изузев три или четири главна листа. Имамо јавност која је неукa и подложна демагогији. И то хендикепира вођство, чак и ако је интелигентно. Наравно, бива још горе ако вођство није баш паметно, и ако барата са поједностављеним слоганима.

Др Бжежински, да ли мислите да се овај проблем појачао последњих година? Да ли смо као нација били боље упознати са светом у претходном периоду?

Рећи ћу Вам зашто мислим да је одговор позитиван. Мање смо упознати из врло једноставног разлога – зато што је свет много комплекснији. Американци нису ни раније били боље информисани о глобалној историји, они су и даље катастрофално информисани о њој. Американци нису били добро упознати са глобалном географијом. Они су и даље, у основи, неуки, иако је то скандалозно. Али су знали да је Хитлер глобална опасност. Знали су да је комунизам претња. Знали су да нас Совјетски Савез угрожава физички – говорећи о нашем сахрањивању и имајући нуклеарно оружје са којим би то учинио. У том смислу, осећања јавности су захватала део суштине реалности. Данас је та реалност много комплекснија, много тежа да се разуме. Председник Обама је добро стартовао, по мом мишљењу, у преношењу тих тема јавности. Потом, није то радио систематично.

Мислим да данас имамо реалан проблем, прво, јавног образовања, и друго, реалан проблем у томе, што је нама неопходан сталан дијалог председника са земљом о светским проблемима, објашњавајући неке ствари које сам назначио. Мислим да је Обама стартовао заиста сјајно. Имао сам разговоре са њим и томе слично. Био сам заиста импресиониран чињеницом да он осећа ову нову реалност. И имао је више заиста добрих говора – Каиро, Истанбул, Бранденбург. Али је онда стао. Наравно, имао је домаћих проблема, финансијску кризу. Он има много разлога да се, да тако кажем, ослободи оптужби. Али, чињеница је да постоји реалан проблем. Ако погледате јавни дискурс о светским проблемима данас, и ако га упоредите са оним што ви објављујете у „Националном интересу“ или у другим магазинима налик вашем, раскорак је феноменалан.

Хтео бих да мало попричамо о дужничкој претњи која се надвисила. Ви сте то идентификовали као једну од главних претећих препрека. Да ли су ти проблеми постали сада нерешиви? И шта би земља требало да предузме да би ставила под контролу наш проблем дуга који виси изнад нас као Дамоклов мач?

Прво, ја нисам економиста по струци, и не претендујем то да будем. Али, мислим да је потребан неки национални консензус о томе како ми дефинишемо пристојан и одговоран живот у модерном, сложенем свету. Не мислим да то имамо. Имамо слогане како бити успешан. Имамо слогане о „ствараоцима радних места“. Имамо слогане да свако има право да досегне небо у потрази за материјалним самозадовољством. Имамо дефиницију доброг живота који укључује акумулацију материјалних добара плус забаву.

Напад на Иран би подигао цену нафте и Европу гурнуо у наручје Русима

Пише: Збигњев Бжежински
субота, 15 септембар 2012 17:01

